

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een vergoeding voor Chroom VI-slachtoffers bij Defensie

Barentsen, B.; Bunt, J.E. van de

Citation

Barentsen, B., & Bunt, J. E. van de. (2016). Een vergoeding voor Chroom VI-slachtoffers bij Defensie. *Nederlands Juristenblad*, 91(43), 3166-3174. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/45113>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/45113>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Een vergoeding voor chroom VI-slachtoffers bij Defensie

Barend Barentsen & Janet van de Bunt¹

Het aansprakelijk stellen van het Ministerie van Defensie als werkgever voor de blootstelling aan chroom VI gaat met serieuze problemen gepaard voor de werknemers die ziek werden. Het ministerie richtte een fonds op voor deze slachtoffers: de coulanceregeling. Ook het fonds blijkt niet zonder gebreken. Een aangepaste versie van het fonds zou niet alleen voor Defensie-werknemers, maar ook voor andere slachtoffers van chroom VI moeten gaan gelden.

1. Inleiding

Wie kent Erin Brockovich niet? Voor een dorpje vol dood-zieke slachtoffers neemt zij het op tegen de machtige Pacific Gas and Electric Company die het grondwater met chroom VI vervuilde. Erins verhaal is verfilmd, maar is helaas waar gebeurd.² Ook in Nederland zien we slachtoffers van de stof chroom VI. Het betreft onder meer militairen die met verf werkten waar de stof inzat om vliegtuigen en ander materieel te camoufleren. Daarnaast bleken werklozen, door de gemeente Tilburg ingezet bij Nedtrain om werkervaring op te doen, bij het schuren van treinen met chroom VI-verf in aanraking te zijn gekomen.

In deze bijdrage onderzoeken we de mogelijkheden om de overheid als werkgever aansprakelijk te stellen en een uitkering uit het fonds, ook wel de coulanceregeling genoemd, te krijgen dat werd opgericht voor chroom VI-slachtoffers bij het Ministerie van Defensie.³ Daartoe bespreken we kort de toepassingen van chroom VI in par. 2. Vervolgens bekijken we de verschillende vereisten voor aansprakelijkheid van de werkgever in par. 3. Hoe lastig is het de werkgever aansprakelijk te stellen? In par. 4 komt de werking van het fonds dat inmiddels is opgericht aan bod. Ook wordt daar besproken dat het fonds voor een deel slaagt in zijn opzet schrijnende gevallen tegemoet te komen, maar in zijn huidige vorm niet alle mogelijke slachtoffers zal bereiken. In par. 5 trekken we onze conclusies met betrekking tot de mogelijkheden een vergoeding te krijgen als chroom VI-slachtoffer. Ook beantwoorden we de vraag of het fonds niet zou moeten worden uitgebreid naar alle werknemers die voor een overheidslichaam met chroom VI werkten.

2. Chroom VI

Chroom is een zwaar metaal dat van nature voorkomt. Een verschijningsvorm van chroom is chroom VI, een verzamelnaam voor verschillende verbindingen die chroom bevatten.⁴ Van nature komen deze chroom VI-verbindingen (hierna: chroom VI) nauwelijks voor, deze worden door mensenhanden vervaardigd. De kleur is tussen citroengeel, oranje tot donkerrood. Het is een vaste stof. Chroom VI heeft verschillende toepassingen. Het wordt gebruikt als roestwerend middel, in de fabricage van kleurpigment, bij het afwerken en verchromen van metalen onderdelen, in de productie en bij het lassen van roestvrij staal, bij het looien van leer en bij het conserveren van hout.⁵

In 1990 is het aantal werknemers in Europa dat geregeld in contact kwam met chroom VI geschat op 785 000 personen.⁶ Zij waren voornamelijk werkzaam bij de fabricage en het onderhouden van machines, metalen producten, vervoermiddelen en bij huishoudens.

Al vanaf het eind van de 19e eeuw is in verschillende Engelstalige onderzoeken het vermoeden uitgesproken dat er een relatie bestaat tussen het werken met chroom VI en kanker.⁷ Inmiddels staat vast dat er een groot risico op longkanker is en dat er mogelijk een risico is op neusen bijholtenkanker.⁸ Ook is er waarschijnlijk een effect op de vruchtbaarheid en heeft het contact schadelijke effecten voor het ongeboren kind.⁹ Het ademhalingsstelsel kan te lijden hebben van inademing van chroom VI: neusirritaties, neustussenschotperforaties, ademhalingsproblemen en hoest kunnen optreden.¹⁰ Ten slotte kan blootstelling immunologische effecten tot gevolg hebben, zoals allergische reactie van luchtwegen (astma) of huid (contactallergie).¹¹

In 2013 bracht de SER advies uit over de blootstelling aan chroom VI.¹² Bij wet zijn een jaar later grenswaarden bepaald voor de blootstelling aan chroom VI.¹³ De Europese Unie wil het werken met de stof gaan verbieden; alleen met toestemming zal de stof nog verwerkt kunnen worden door bedrijven.¹⁴ Er wordt momenteel nog met de stof gewerkt, omdat er geen alternatieve stoffen of procedures voorhanden zijn.

In 2014 werd duidelijk dat Nederlandse militairen tientallen jaren hebben gewerkt met chroom VI bij het verven van luchtvaartuigen en pantservoertuigen op militaire bases. Een ander belangrijk voorbeeld is dat van werklozen die in het kader van een werkervaringsproject van de gemeente Tilburg oude treinstellen hebben geschuurd bij Nedtrain tussen 2004 en 2011.¹⁵ Momenteel onderzoekt het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu de blootstelling aan chroom VI en het effect op de gezondheid zowel van werknemers van Defensie als van werklozen bij de gemeente Tilburg.¹⁶

3. De overheid als werkgever aansprakelijk voor blootstelling aan chroom VI

3.1. Inleiding

De werknemer die is blootgesteld aan chroom VI en als gevolg daarvan ziek is geworden kan proberen zijn schade te verhalen op zijn werkgever. In deze paragraaf behandelen we de vereisten voor aansprakelijkheid van de overheid als werkgever bij blootstelling aan chroom VI en de andere grondslagen voor het verkrijgen van een vergoeding. Bezien wordt of een vordering van een zieke werknemer kans van slagen heeft.

Sinds 2000 zijn overheidswerkgevers, dus ook het Ministerie van Defensie, op gelijke voet aansprakelijk voor werkgerelateerde gezondheidsschade als private werkgevers. In zijn uitspraak van 22 juni 2000 overwoog de Centrale Raad van Beroep (hierna: CRvB) dat aansluiting moet worden gezocht bij de norm van artikel 7:658 BW.¹⁷ Die

houdt in dat de werkgever aansprakelijk is voor door het werk veroorzaakte schade, tenzij hij aantoonst dat hij zijn zorgplicht tot voorkoming van die schade heeft nageleefd. Hieruit volgt dat de werknemer (ambtenaar) moet aantonen dat de schade werkgerelateerd is, terwijl de werkgever moet aantonen dat hij aan zijn zorgplicht heeft voldaan.

3.2. Stelplicht en bewijslast

Ook al heeft de CRvB aangetekend dat met het overnemen van deze arbeidsrechtelijke norm niet ook de civielrechtelijke stelplicht- en bewijslastverdeling is gaan gelden in het bestuursrecht,¹⁸ toch ligt het causaliteitsbewijs nu op het bordje van de ambtenaar en het bewijs van de zorgplicht op dat van de werkgever.

Het RIVM onderzoekt de blootstelling aan chroom VI en het effect op de gezondheid van zowel werknemers van Defensie als van werklozen bij de gemeente Tilburg

Dit bewijsschema is vrij gemakkelijk te hanteren bij arbeidsongevallen, maar pakt een stuk lastiger uit bij beroepsziekten. Vaak is immers onduidelijk of en in welke mate de werkzaamheden hebben bijgedragen aan het ontstaan van de ziekte. Ook wanneer een werknemer langdurig is blootgesteld aan giftige stoffen, hoeft/hoeven de aandoening(en) die bij hem optreedt/optreden daar niet

Auteurs

1. Prof. mr. B. Barentsen is als hoogleraar sociaal recht en bijzonder hoogleraar arbeidsverhoudingen in de publieke sector op de Albeda-leerstoel verbonden aan de Universiteit Leiden. Mr. dr. J.E. van de Bunt is als gastonderzoeker verbonden aan de afdeling burgerlijk recht van dezelfde universiteit.

Noten

2. In 1996 werd de zaak geschikt voor \$ 333 miljoen, in 2000 werd haar verhaal verfilmd. Vergelijk www.brockovich.com.
3. Tijdelijke regeling tegemoetkoming en ondersteuning slachtoffers blootstelling chroom VI houdende stoffen defensie, *Stcrt.* 2015, 6329 (hierna: de regeling).
4. Zie voor de verbindingen: The international agency for research on cancer, *Chromium (VI) Compounds*, 2012, p. 147-167, in het bijzonder p. 148-149; [\[graphs.iarc.fr\]\(http://graphs.iarc.fr\). Deze publicatie is voor het eerst verschenen in 1973, en werd aangepast aan nieuwe inzichten in 1979, 1980, 1982, 1987, 1990 en 2012.

 5. Zie Health Council of the Netherlands, *Chromium VI Compounds. Evaluation of the effects on reproduction, recommendation for classification*, 2016; \[www.gezondheidsraad.nl\]\(http://www.gezondheidsraad.nl\).
 6. Vergelijk The international agency for research on cancer, *Chromium \(VI\) Compounds*, 2012, p. 151; \[www.monographs.iarc.fr\]\(http://www.monographs.iarc.fr\).
 7. The international agency for research on cancer, *Chromium \(VI\) Compounds*, 2012, p. 153.
 8. The international agency for research on cancer, *Chromium \(VI\) Compounds*, 2012, p. 156; Gezondheidsraad, *Chroom VI-verbindingen. Beoordeling van de carcinogeniteit*, 2016; \[www.gezondheidsraad.nl\]\(http://www.gezondheidsraad.nl\). Uit het rapport van de Gezondheidsraad blijkt](http://www.mono-</div><div data-bbox=)

- dat blootstelling aan 1 µg/m³ gedurende 40 jaar leidt tot vier per 100 000 extra gevallen van kanker.
9. Health Council of the Netherlands, *Chromium VI Compounds. Evaluation of the effects on reproduction, recommendation for classification*, 2016; www.gezondheidsraad.nl.
 10. 'Ziek door zeswaardig chroom?', 2 december 2014; www.beroepsziekten.nl.
 11. Ibid.
 12. Vergelijk SER-advies, *Grenswaarden voor chroom VI-verbindingen* (advies 13/04), Den Haag: SER 2013.
 13. Regeling van de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 10 december 2014, 2014-0000184806, 2014-0000184819 tot wijziging van de Arbeidsomstandighedenregeling in verband met het herstellen van enige omissies in Bijlage XIII, onderdeel B, betreffende grenswaarden voor kankerverwekkende stoffen, *Stcrt.*

- 2014, 36338.
14. Verordening 1907/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 18 december 2006, inzake de registratie en beoordeling van en de autorisatie en beperkingen ten aanzien van chemische stoffen (REACH), *PB* L 396 van 30 december 2006. Eind van dit jaar zal de Europese Commissie naar verwachting beslissen over de duur van de toestemming (autorisatie) om met chroom VI te werken.
 15. Vergelijk www.tilburg.nl.
 16. Zie www.rivm.nl.
 17. CRvB 22 juni 2000, ECLI:NL:CRVB:2000:AB0072, TAR 2000/112, USZ 2000/231.
 18. CRvB 19 september 2002, ECLI:NL:CRVB:2002:AE8965, TAR 2003/25.

het gevolg van te zijn.¹⁹ Ook bij een andere werkgever of in de privé-sfeer kan er sprake zijn geweest van blootstelling. Daarnaast is het mogelijk dat de ziekte veroorzaakt is door genetische aanleg of door gedrag (roken, ongezond eten) van betrokkene. Onder meer bij longkanker is dat het geval, terwijl dat een van de belangrijkste aan chroomblootstelling verbonden risico's is.²⁰ Bij andere aan chroomblootstelling toegeschreven risico's ligt het oorzakelijk verband nog onduidelijker. Dat bemoeilijkt schadeclaims van Defensie-medewerkers aanzienlijk, ook als ze lang met chroom VI hebben gewerkt.

3.3. Causaal verband en omkeringsregels

De Hoge Raad heeft een tweetal omkeringsregels ontwikkeld voor de bewijsproblemen van werknemers. Heeft de werkgever zijn zorgplicht grovelijk geschonden, of is de werknemer in een dusdanige mate aan gevaarlijke

arbeidsomstandigheden blootgesteld dat causaal verband waarschijnlijk is, dan wordt ervan uitgegaan dat de ziekte het gevolg is van het werk. Er moet dan wel een hoge mate van waarschijnlijkheid zijn, zo voegde de Hoge Raad toe.²¹ De vermoedens nemen slechts het 'laatste restje' causaliteitonzekerheid weg. Een van de arresten betrof een aan kanker overleden schilder, die *misschien* ook aan chroom was blootgesteld. Causaal verband werd te onbepaald en te onzeker geacht.

Sterk vergelijkbare regels worden toegepast in ambtenarenzaken.²² Ook bij ambtenaren wordt de bewijslast van causaliteit omgekeerd als zij onder hoogstwaarschijnlijk schadelijke condities hebben moeten werken.²³ Is het causaal verband minder duidelijk, zoals bij RSI, dan zal ook de ambtenarenrechter geen rechtsvermoeden aanneemen.²⁴ Net als bij de civiele rechter is schending van de zorgplicht een factor die van groot gewicht is bij het vast-

stellen van een (vermoeden van) causaliteit.²⁵

Langdurige en intensieve blootstelling aan chroom VI zonder serieuze beschermingsmiddelen of -maatregelen kan strijdig zijn met die zorgplicht. Dat zou een (ex-) Defensie-medewerker een vermoeden van causaal verband op kunnen leveren. Juist omdat het lastig, zo niet onmogelijk, is om aan te tonen dat de schade daadwerkelijk het gevolg is van chroomblootstelling zullen veel mensen het moeten hebben van het aantonen van een

Net als bij de civiele rechter is schending van de zorgplicht een factor die van groot gewicht is bij het vaststellen van een (vermoeden van) causaliteit

normschending. Het hiervoor geschetste bewijsschema verandert dan: de werknemer moet schending van de zorgplicht aantonen, de werkgever zal met een duidelijke andere oorzaak moeten komen om aan aansprakelijkheid te ontkomen. Een zeer langdurige en intensieve blootstelling aan chroom VI zal voldoende kunnen zijn voor deze omkering. Daarbij zal de mate van waarschijnlijkheid hoog genoeg moeten zijn – in geval van chroom VI zal dat waarschijnlijk alleen bij longkanker zo zijn.

3.4. Zorgplicht werkgever

Er valt, ondanks de toenemende kennis over de gevaren van werken met chroom VI, niet een moment aan te wijzen waarop er niet meer met deze stof zou mogen worden gewerkt. Het stelselmatige en langdurige blootstellen van de werknemer in combinatie met het totaal achterwege blijven van veiligheidsmaatregelen (mondkapjes, ventilatie, beperking duur blootstelling) lijkt al wel geruime tijd in strijd met de wettelijke zorgplicht van de werkgever. Zo was er in 2004 een rapport van het

Scientific Committee on Occupational Exposure Limits, dat de Europese Commissie adviseert, waarin beperking van de blootstelling aan chroom VI tot zekere grenswaarden werd aanbevolen.²⁶ Daarbij moet echter wel bedacht worden dat de SER in datzelfde jaar nog niet overging tot het adviseren van grenswaarden aan blootstelling aan chroom VI in Nederland.

Had het Ministerie van Defensie meer maatregelen moeten treffen? Van werkgevers wordt verwacht dat ze actief onderzoeken wat de gevaren van de werkzaamheden zijn, en wat geëigende maatregelen zijn om die te voorkomen. De eisen aan het kennisniveau van werkgevers zijn fors. Een werkgever zal gedegen onderzoek moeten doen naar de mogelijke gevaren die aan de werkzaamheden zijn verbonden.²⁷

Aan de rechtspraak zijn nog geen duidelijke richtsnoeren te ontlenen voor op chroom VI gerichte veiligheidsmaatregelen. De rechter zal nog moeten uitmaken vanaf welk moment de werkgever de aan chroom VI verbonden gevaren kende of behoorde te kennen. Hiervoor zetten we al uiteen dat er al geruime tijd gegevens circuleren over de schadelijkheid van chroom VI. Dat er in de wetenschap serieuze aanwijzingen zijn voor schadelijke effecten zegt echter niet alles. Uit de rechtspraak over asbest is gebleken dat het verschil maakt of de werkgever een grote professionele organisatie is (met eigen experts in dienst) of een klein bedrijfje.²⁸ Daaruit zou kunnen worden afgeleid dat het antwoord op de vraag vanaf wanneer de werkgever meer had moeten weten én doen anders ligt bij het Ministerie van Defensie dan, bijvoorbeeld, de spreekwoordelijke Gemeente Nergenshuizen (5000 inwoners). Als gezegd zijn wettelijke richtsnoeren ook van betrekkelijk recente datum, zodat het 'startmoment' voor het moeten treffen van nadere veiligheidsmaatregelen lastig is vast te pinnen, ook voor grotere werkgevers zoals het Ministerie van Defensie.

Dat werken met chroom VI lange tijd gangbaar was en dat het niet wettelijk was verboden is niet beslissend.²⁹ Aan de werkgever worden hogere eisen gesteld: concrete arbo-normen vormen de ondergrens van de zorgplicht. Aan de andere kant is het enkele feit dat een werkgever wist dat er met potentieel schadelijke stoffen werd gewerkt onvoldoende om al een schending van de zorgplicht aan te nemen. Welke voorzorgsmaatregelen in het concrete geval geleverd kunnen worden, hangt af van de omstandigheden van het geval. De kans op, en ernst van

19. B. Barentsen, 'Werkgeversaansprakelijkheid: het is niet goed of het deugt niet', *TRA* 2014, 2, onder 2.4.

20. Vergelijk HR 31 maart 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU6092, *NJ* 2011/250, m.nt. E. Tjong Tjin Tai, *JAR* 2006/100 (*Nefalit/Karamus*); en HR 31 maart 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU6093, *JAR* 2006/101 (*Eternit/Hollink*) over causaliteitsonzekerheid bij longkanker en asbestblootstelling.

21. HR 7 juni 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ1717, *NJ* 2014/98 m.nt. Hartlief; en HR 7 juni 2013, ECLI:NL:HR:2013:BZ1721, *NJ* 2014/99,

m.nt. Hartlief.

22. A.C.M. van Vliet, R.L. Herregodts & F.A. Koopman, 'Aansprakelijkheid voor arbeidsongevallen en beroepsziekten. De stand van zaken in het civiele recht en het bestuursrecht', *O&A* 2012/3, p. 28.

23. Een goed voorbeeld is dat van een gemeenteambtenaar die schouderklachten ontwikkelde na jarenlange zware werkzaamheden in de groenvoorziening. De CRvB nam causaal verband aan bij gebrek aan een evidente andere oorzaak: CRvB 25 november 2010, ECLI:NL:HR:2010:BO6329, *TAR* 2011/84.

24. Bijv. CRvB 10 augustus 2006, ECLI:NL:CRVB:2006:AY6584; en CRvB 22 april 2010, ECLI:NL:CRVB:2010:BM3714, *TAR* 2010/104.

25. B. Barentsen, 'Het gras is niet altijd groener aan de overkant', in: J. Blanken e.a. (red.), *Vijf jaar ambtenaar en recht in vogelvlucht*, Amersfoort: Celsus 2014, p. 54-57.

26. Zie de verwijzing in het SER-advies *Grenswaarden voor chroom VI-verbindingen* (advies 13/04), Den Haag: SER 2013, p. 7-8; Scientific Committee on Occupational Exposure Limits, *Risk assessment on*

hexavalent chromium, 2004.

27. S.D. Lindenbergh, *Arbidsongevallen en beroepsziekten*, Deventer: Kluwer 2016, p. 51.

28. HR 4 juni 2004, ECLI:NL:HR:2004:AO4596, *JAR* 2004/287 (*Broug/Gemex*).

29. Zie conclusie A-G Spier voor HR 2 oktober 1998, *NJ* 1999/683 (*Cijsouw II*), m.nt. J.B.M. Vranken onder 5.16: 'Er is geen reden waarom werknemers de prijs zouden moeten betalen van een algemeen gangbare foute praktijk.' Zie voorts Lindenbergh 2016, p. 46.

de schade moeten worden afgewogen tegen de kosten en bezwaarlijkheid van het treffen van veiligheidsmaatregelen.³⁰ De zorgplicht houdt geen absolute waarborg van de veiligheid en gezondheid van de werknemer in. Wel kan er sprake zijn van een normschending indien de werkgever niet wist of kon weten dat hij maatregelen tegen chroom had moeten treffen, maar wel is tekortgeschoten in het treffen van maatregelen met het oog op de hem wel bekende gevaren van de werkzaamheden.³¹

Het zal geen sinecure zijn om aan te tonen dat het Ministerie van Defensie voor 2000 veel meer had moeten doen gezien de gevaren die toen al bekend hadden kunnen zijn. En zelfs als wordt aangenomen dat er sprake is van een schending van de zorgplicht is daarmee nog geen causaal verband aangetoond, zeker niet bij aandoeningen waarbij de relatie met chroom VI in beperkte mate aanwezig is.

3.5. Andere grondslagen voor vergoeding

Nu hebben ambtenaren, ongeacht of de werkgever tekort is geschoten of niet, zogeheten rechtspositionele aanspraken (aanvulling ziekengeld en arbeidsongeschiktheidsuitkering) als zij lijden aan een beroepsziekte.³² Maar ook daar lopen ze op tegen de eis dat er een oorzakelijk verband moet bestaan tussen het werk en de ziekte. In wezen vertoont de rechtspositionele bescherming dezelfde gaten als het aansprakelijkheidsrecht.

De route van het aansprakelijkheidsrecht is lastig voor chroom VI-slachtoffers

Daarnaast bestaat er bij het Ministerie van Defensie een op het goedwerkgeverschap geënte norm op grond waarvan werkgerelateerde schade kan worden vergoed. Nog los van de ook daar spelende causaliteitskwesaties, is die norm geen vangnetbepaling. Zij geeft slechts aanspraak op vergoeding als de minister daartoe besluit, onder door deze te bepalen voorwaarden.³³ Die aanspraak kan in de vorm van een algemene regeling worden gegeven, zoals het in de volgende paragraaf te bespreken fonds voor chroom VI-slachtoffers.

3.6. Slotsom

De route van het aansprakelijkheidsrecht is lastig voor chroom VI-slachtoffers. De causaliteit tussen chroom-blootstelling en gezondheidsschade is niet eenduidig, al helemaal niet bij aandoeningen waar die blootstelling in veel geringere mate dan bij longkanker tot verhoging van de kans op ziekte leidt. Nu ook de omvang van de zorgplicht in het wat verdere verleden, toen er juist nog veel met chroomhoudende verf werd gewerkt, (nog) niet duidelijk is bepaald, zal lang niet altijd met bewijsvermogens worden gewerkt op grond van een normschending.

Voor degenen die in het verleden met chroom VI hebben gewerkt en nu ernstig ziek zijn, biedt het huidige aansprakelijkheidsrecht dan ook lang niet altijd soelaas.

Mogelijk schiet de rechter het slachtoffer van chroom VI nog te hulp bij het verkrijgen van een schadevergoeding. Dat is eerder gebeurd. Een voorbeeld is de casus van de asbestslachtoffers waar de Hoge Raad bereid was de slachtoffers met mesothelioom een uitweg te bieden. Ook daar moest de rechter een oordeel geven over de precieze omvang van de zorgplicht van de werkgever³⁴ en de causaliteit tussen blootstelling en asbestziekten.³⁵ Dat was echter een lange weg voor de slachtoffers, terwijl zij het einde daarvan zelf niet konden meemaken vanwege hun korte levensverwachting. Het is nu wachten op procedures van chroom VI-slachtoffers om meer duidelijkheid te krijgen. Een verschil is wel dat het bij asbestslachtoffers vaak wel duidelijk was dat hun aandoening was veroorzaakt door asbest, alleen niet of dat het gevolg was van de blootstelling bij de aangesproken werkgever. Misschien is de rechtspraak bij mogelijke chroom VI-schade voorlopig terughoudender.

4. Het Chroom VI-fonds

4.1. Inleiding

Voor Defensie-medewerkers is inmiddels een fonds in het leven geroepen dat voorziet in een tegemoetkoming aan degenen die werkten met chroom VI: de *Tijdelijke regeling tegemoetkoming en ondersteuning slachtoffers blootstelling chroom VI houdende stoffen defensie*.³⁶ Bedacht moet worden dat een dergelijke tegemoetkomingsregeling geen oplossing is voor de bezwaren die aan het aansprakelijkheidsrecht kleven; er wordt slechts een deel van de schade van slachtoffers vergoed. Maar wat beoogt de regeling dan wel? Doelstelling van het fonds is om de mensen met een aandoening waarvan bekend is dat deze een relatie heeft met chroom VI snel een tegemoetkoming te bieden vanwege hun schrijnende situatie.³⁷

In deze paragraaf worden de vereisten voor een tegemoetkoming bekeken. Dan wordt bezien in hoeverre het fonds erin slaagt schrijnende gevallen inderdaad snel te voorzien van een tegemoetkoming.³⁸ Vervolgens zal bliken dat het fonds zou moeten worden aangepast, omdat het in bepaalde gevallen niet ruimhartig genoeg van opzet is.

4.2. De werking van het fonds

4.2.1. Kring van gerechtigden en vereisten voor een tegemoetkoming

Onder de werkingssfeer van het fonds behoren de (gewezen) militair die valt onder Algemeen militair ambtenarenreglement, de (gewezen) ambtenaar die valt onder het Burgerlijk ambtenarenreglement defensie, de dienstplichtige of de ingehuurde arbeidskracht die tijdelijk voor Defensie heeft gewerkt en voor wie Defensie werkgeversverplichtingen had ten aanzien van de arbeidsomstandigheden.³⁹ Ook nabestaanden van deze personen hebben aanspraken op het fonds, mits de betrokken werknemer nog bij leven een aanvraag heeft ingediend.⁴⁰

Een werknemer heeft recht op een tegemoetkoming als voldaan is aan de volgende vereisten:⁴¹

- 1) hij is gedurende minimaal een jaar werkzaam geweest in een van de functies die opgenomen zijn in een bijlage bij de regeling en heeft daadwerkelijk met chroom VI-houdende stoffen gewerkt;
- 2) hij lijdt aan een aandoening die is opgenomen in een bijlage bij de regeling;
- 3) hij heeft niet eerder een bedrag ontvangen in verband met blootstelling aan chroom VI; en
- 4) hij moet meewerken aan geneeskundig onderzoek.⁴²

Als Defensie aansprakelijk is zal naar verwachting de schadevergoeding voor werknemers voor de verschillende ziekten flink hoger liggen

De eerste twee vereisten staan centraal bij de beoordeling van een aanvraag en betreffen in wezen de vraag of het voldoende waarschijnlijk is dat de schade door blootstelling aan chroom VI is veroorzaakt. De lijst bevat in totaal 59 functies, uiteenlopend van monteurs tot spuiters en lassers, die tot een bepaald Defensieonderdeel behoren.⁴³ Nadrukkelijk worden onder die functies ook die begrepen waarvan het aannemelijk is dat bij het verrichten van arbeid als werknemer voor Defensie in totaal gedurende een periode van minimaal een jaar blootstelling heeft plaatsgevonden aan chroom VI-houdende stoffen.⁴⁴ Indien nodig kan de lijst worden aangevuld.⁴⁵

De werknemer moet lijden aan een van de op de lijst omschreven aandoeningen.⁴⁶ Op basis van een oriënterend literatuuronderzoek van het Nederlandse Centrum voor Beroepsziekten zijn er verschillende aandoeningen opgenomen.⁴⁷ Er bestaan sterke aanwijzingen voor een

verband tussen chroom VI-blootstelling en longkanker, neuskanker, allergisch contacteczeem, allergisch beroepsastma, chroomzweren en neustussenschotperforatie. De relatie tussen blootstelling en maagkanker, chronische longaandoeningen en andere kanker met betrekking tot maag en darm, nieraandoeningen en immunologische aandoeningen anders dan allergie is minder sterk aangetoond. Al deze aandoeningen staan op de lijst. Bij het bepalen van de hoogte van de tegemoetkomingen is rekening gehouden met die relatie: sterk of beperkt.

4.2.2. Hoogte van de tegemoetkoming

De tegemoetkoming is bedoeld als een betaling voor lichamelijk en psychisch ongemak. De tegemoetkoming kan bestaan uit een van de volgende bedragen:⁴⁸

- € 15 000 bij een of meer aandoeningen uit categorie 1 (ernstige aandoeningen met *sterke* aanwijzingen): longkanker en neuskanker;
- € 5000 bij een of meer aandoeningen uit categorie 2 (minder ernstige aandoeningen met *sterke* aanwijzingen): allergisch contacteczeem, allergisch beroepsastma, chroomzweren en neustussenschotperforatie;
- € 7500 bij een of meer aandoeningen uit categorie 3 (ernstige aandoeningen met *beperkte* aanwijzingen): maagkanker, chronische longaandoeningen en andere kanker met betrekking tot maag en darm en nieraandoeningen; en
- € 3000 bij een of meer aandoeningen uit categorie 4 (minder ernstige aandoeningen met *beperkte* aanwijzingen): immunologische aandoeningen anders dan allergie.⁴⁹

Bij meerdere aandoeningen wordt de aandoening uit de categorie met het hoogste bedrag genomen. Komt er na een uitkering een andere, ernstiger aandoening aan het licht waar een hoger bedrag voor staat, dan krijgt de werknemer het bedrag dat hoort bij die aandoening met aftrek van het eerder uitgekeerde bedrag.⁵⁰ De tegemoetkoming komt in mindering op eventuele latere schadevergoedingen door Defensie.⁵¹ In die zin kan de tegemoetkoming als een voorschot worden beschouwd. Als Defensie aansprakelijk is, zal naar verwachting de schadevergoeding voor werknemers voor de verschillende ziekten flink hoger liggen. De werknemer mag de tegemoetkoming echter wel

30. Zie CRvB 5 juni 2003, ECLI:NL:CRVB:2003:AN8521, TAR 2003/160; en HR 24 juni 2011, JAR 2011/192.

31. HR 25 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:AD1907, NJ 1993/686 (Cijssouw I), m.nt. Stein.

32. Voor militairen: art. 17 lid 4 Inkomstenbesluit militairen en art. 3 lid 5 Besluit aanvullende arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsvoorzieningen militairen, voor rijksambtenaren art. 38a jo. 37 lid 4 ARAR.

33. Art. 115 AMAR. Zie CRvB 6 januari 2011, ECLI:NL:CRVB:2011:BP1535, TAR 2011, 110 en B. Barentsen, *The wounded soldiers of bureaucracy* (oratie Leiden), Den Haag: CAOP 2012, p. 32.

34. Vergelijk bijv. HR 6 april 1990, ECLI:NL:HR:1990:AB9376, NJ 1990/573 (Jansen/Nefabas), m.nt. P.A. Stein; HR 25 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:AD1907, NJ 1993/686 (Cijssouw/De Schelde I), m.nt. P.A. Stein.

35. Zie bijv. HR 26 januari 2001, ECLI:NL:HR:2001:AA9666, NJ 2001/597 (Weststrate/De Schelde), m.nt. W.D.H. Asser; en HR 23 juni 2006, ECLI:NL:HR:2006:AW6166, NJ 2006/354 (Havermans Luyckx).

36. Tijdelijke regeling tegemoetkoming en ondersteuning slachtoffers blootstelling chroom VI houdende stoffen defensie, Stcrt. 2015, 6329 (hierna het fonds of de regeling genoemd).

37. Zie de Toelichting op de regeling, onder 1. Algemeen.

38. Zie over fondsen ook: J.E. van de Bunt, *Het rampenfonds* (diss. Leiden), Deventer: Wolters Kluwer 2016; J.E. van de Bunt, 'Een regeling voor de weduwen van slachtoffers van Nederlands geweld in Indonesië', *NJB* 2014/2207, afl. 43, p. 3048-3055; J.E. van de Bunt, 'Een schadefonds voor Project X', *NJB* 2013/794, afl. 16, p. 1030-1035.

39. Art. 1.1 van de regeling.

40. Art. 2.3 van de regeling.

41. Art. 2.1 van de regeling.

42. Verwezen wordt naar art. 3.2 lid 3 van de regeling.

43. Bijlage 1 bij de regeling.

44. Zie art. 2.2 van de regeling. Uit de

toelichting op het artikel blijkt dat de werknemer dan enige gegevens moet verstrekken waardoor het relevante arbeidsverleden aannemelijk wordt.

45. Zie considerans bij bijlage 1.

46. Zie bijlage 2 bij de regeling.

47. Zie Nederlands Centrum voor Beroepsziekten, *Gezondheidsschade door blootstelling aan zwaarbaar chroom in de werksituatie*, 2014. Zie www.rijksoverheid.nl.

48. Art. 2.4 van de regeling.

49. Zie bijlage 2 bij de regeling.

50. Art. 2.4 lid 6 van de regeling.

51. Art. 4.1 van de regeling.

houden als later blijkt dat Defensie niet aansprakelijk is of er geen causaal verband bestaat tussen de blootstelling aan chroom VI en de ziekte.⁵²

4.2.3. Procedure

Het chroom VI-fonds is in maart 2015 opgericht, kort nadat in 2014 onrust ontstond onder militairen door uitzendingen op televisie over de blootstelling aan chroom VI bij Defensie.⁵³ De uitvoering van de regeling is in handen van de Stichting Pensioenfonds ABP (hierna: ABP). In de regeling zijn geen beslistermijnen opgenomen, verwezen is naar de Algemene wet bestuursrecht die van toepassing is, omdat de beslissing op een aanvraag een besluit is in de zin van art. 1:3 Awb. Een beslissing moet in beginsel binnen acht weken worden genomen.⁵⁴ Heeft het ABP langer nodig, bijvoorbeeld omdat het medisch onderzoek wil verrichten, dan deelt het dit aan de werknemer mee.⁵⁵ In de meeste gevallen is verlenging van de termijn niet nodig, omdat de lijst met functies en de lijst met aandoeningen ingekaderd zijn.

Het fonds is van start gegaan op 1 maart 2015. Een aanvraag moet binnen twee jaar worden ingediend, dus voor 1 maart 2017.⁵⁶ Eventueel wordt de werkingsduur van het fonds verlengd als het onderzoek van het RIVM niet voor die einddatum is afgerond.⁵⁷

4.3. Fonds slaagt deels in opzet

De procedure van het fonds wordt in het merendeel van de gevallen binnen acht weken na de aanvraag afgerond. Dat is voor een fonds een korte procedure en bovendien is deze in lijn met de doelstelling van het fonds om de slachtoffers *snel* van een tegemoetkoming te voorzien.⁵⁸

Dat de procedure kort is, komt ook door de inrichting van het fonds. De slachtoffers komen de hiervoor in par. 3 genoemde problemen van het aansprakelijkheidsrecht niet tegen. De militairen hoeven namelijk niet te bewijzen dat er een causaal verband is tussen de blootstelling aan chroom VI en hun gezondheidsschade. Is een aandoening opgenomen in de lijst ziekten waarvoor recht op een tegemoetkoming bestaat en is een werknemer tenminste een jaar in een bepaalde functie blootgesteld aan chroom VI, dan wordt het causaal verband verondersteld. Een schending van de zorgplicht is geen vereiste voor toekenning van de tegemoetkoming. Het fonds verbindt een vast bedrag als tegemoetkoming aan elke ziekte.

De onzekerheid met betrekking tot het causaal verband tussen blootstelling en ziekte wordt in de verschillende bedragen tot uitdrukking gebracht. Hoe meer zekerheid, hoe hoger het bedrag van de tegemoetkoming. Dat vinden wij een elegante oplossing. Het lijkt op een verdeling van de aansprakelijkheid naar rato van de veroorzakingswaarschijnlijkheid, het leerstuk van proportionele aansprakelijkheid.⁵⁹ Voor ernstige aandoeningen is de tegemoetkoming bovendien flink hoger dan voor de minder ernstige aandoeningen. De bedragen zijn uitdrukkelijk niet bedoeld als volledige schadevergoeding, maar als een tegemoetkoming.

Als eerder aangegeven, is het fonds natuurlijk geen vervanging voor aansprakelijkheidsstelling van de overheid als werkgever. Het slachtoffer krijgt slechts een gedeeltelijke tegemoetkoming en niet een volledige schadeloosstelling uit het fonds. Ter vergelijking: bij aan-

vaarding van aansprakelijkheid bij mesothelioom door asbestblootstelling betaalt de werkgever € 63 188 aan materiële en immateriële schade, terwijl het slachtoffer met longkanker uit het fonds voor chroom VI-slachtoffers € 15 000 krijgt.

Gaat het om de hoogte van de tegemoetkomingen, dan is deze in lijn met die van andere schadefondsen. Van het Instituut asbestslachtoffer ontvangt een werknemer die met asbest heeft gewerkt en mesothelioom heeft opgelopen een tegemoetkoming van € 19 605.⁶⁰ Bij die ziekte is de veroorzakingswaarschijnlijkheid 100%, omdat mesothelioom uitsluitend door asbest wordt veroorzaakt. Dit bedrag ligt dus € 4605 hoger dan het bedrag voor longkanker veroorzaakt door chroom VI, maar dit is verdedigbaar, omdat de veroorzakingswaarschijnlijkheid lager is. Longkanker kent namelijk ook andere mogelijke oorzaken dan werken met chroom VI, zoals roken, erfelijke aanleg, of een combinatie van verschillende factoren.

De regeling is laagdrempelig en kent weinig vereisten. De hoogte van de tegemoetkoming is alleszins redelijk. Toch betekent dat niet dat alle schrijnende gevallen bij het Ministerie van Defensie door de regeling worden bestreken. In de volgende paragraaf lichten wij enkele gebreken van de regeling toe.

4.4. Niet alle mogelijke slachtoffers bereikt

4.4.1. Veel afwijzingen

Dat niet alle mogelijke slachtoffers een tegemoetkoming krijgen, blijkt onder meer uit de vele afwijzingen. Medewerkers die bij Defensie met chroom VI hebben gewerkt of nog werken kunnen zich aanmelden bij het Meldpunt Centrum voor Arbeidsverhoudingen en Overheidspersoneel. De 2500 (oud-)werknemers die zich hebben gemeld bij dit punt kregen allen een aanvraagformulier thuisgestuurd.⁶¹ Tot nu toe hebben 699 werknemers een aanvraag ingediend.

De onzekerheid met betrekking tot het causaal verband tussen blootstelling en ziekte wordt in de verschillende bedragen tot uitdrukking gebracht

Van de 699 aanvragen zijn er 454 afgewezen en 245 toegekend.⁶² Tegen de afwijzing staat bezwaar en beroep open.⁶³ Er zijn tot op heden 135 werknemers in bezwaar gegaan.⁶⁴ Bekend is dat 84 bezwaarschriften zijn afgedaan, waarvan 41 gegrond zijn bevonden, 30 ongegrond en acht niet-ontvankelijk zijn verklaard en vijf zijn ingetrokken. Er is tot op heden geen beroep tegen de beschikking op bezwaar aangetekend.

Opvallend is dat maar liefst twee derde van de aanvragen wordt afgewezen. Aanvragen worden afgewezen

om verschillende redenen. De grootste categorie afwijzingen (256) betreft de werknemers wier ziekte niet op de lijst in de bijlage wordt genoemd.⁶⁵ Een andere grote categorie bestaat uit werknemers die wel met chroom VI hebben gewerkt maar in het geheel geen ziekte onder de leden hebben. Door een aanvraag te doen voor een bijdrage uit het fonds krijgen deze werknemers zwart-op-wit dat zij in het verleden met chroom VI hebben gewerkt bij Defensie.⁶⁶ Dat zou hen in de toekomst kunnen helpen, als zij toch ziek worden als gevolg van chroom VI-blootstelling. Een andere reden is dat de functie van de werknemer niet op de lijst in de bijlagen wordt genoemd.⁶⁷

Een gebrek in de regeling is volgens ons dat de lijst met functies te rigide is. De lijst met functies die recht geven op een tegemoetkoming is tot nog toe niet aangevuld – ook al geeft de regeling daar ruimte toe.⁶⁸ Dat is opmerkelijk. Op zichzelf kan het hanteren van een lijst behulpzaam zijn. De lijst is natuurlijk niet in één keer definitief en volledig – daar is onderzoek en ervaring voor nodig. De lijst zou dan ook moeten worden aangevuld aan de hand van de casus die zich voor hebben gedaan van militairen die blootgesteld zijn geweest.

De vergelijking met het Instituut asbestslachtoffers dringt zich op, nu dit Instituut ook tegemoetkomingen uitkeert voor een beroepsziekte. Dit Instituut heeft na jarenlang onderzoek en het uitkeren van tegemoetkomingen een lijst opgesteld, die dynamisch is en steeds volledig wordt. Voor slachtoffers met een asbestziekte is het niet vereist dat hun functie op die zogenaamde asbestkaart staat.⁶⁹ Die kaart is slechts een hulpmiddel. Zo zou ook de lijst met functies voor Defensie-medewerkers moeten worden gebruikt. Nu lijkt de incomplete lijst te rigide gehanteerd te worden.

Een ander bezwaar van de regeling is dat niet alle ziekten waar werknemers als gevolg van blootstelling aan chroom VI lijden, vergoed worden. Slechts de ziekten die in de bijlage bij de regeling zijn opgenomen komen voor een vergoeding in aanmerking. Waarschijnlijk komen er ook andere ziekten voor onder degenen die

met chroom VI werkten. Navraag onder advocaten leerde dat blaaskanker geregeld onder slachtoffers voorkomt, maar niet in de bijlage wordt genoemd.⁷⁰ Ook de uitval van tanden komt regelmatig voor, maar is geen erkende aandoening.⁷¹ Onder de regeling vallen evenmin psychische klachten, zoals de angst voor ernstige of dodelijke aandoeningen door chroom VI-blootstelling.⁷² Die angst kan tot aandoeningen lijden. Natuurlijk ligt de causaliteit hier ook lastig, maar het ligt in de rede de regeling in deze richting uit te breiden nu slachtoffers ook psychisch letsel kunnen hebben.

De incomplete lijst lijkt te rigide gehanteerd te worden

Hebben militairen een van deze aandoeningen en doen zij een aanvraag, dan zullen zij bot vangen. Meer onderzoek naar causaal verband tussen blootstelling en ziekten en daarop volgend uitbreiding van de regeling is dus geboden, als de regeling volledig wil zijn en aan alle mogelijke chroom VI-slachtoffers tegemoetkomen.⁷³

4.4.2. Fondsoopenstelling te kort

Het fonds kent aan twee kanten een te korte openstelling. Ten eerste ontbreekt een overgangsregeling bij aanvang van de regeling. De nabestaande van een overleden slachtoffer kan tot de kring van gerechtigden behoren, maar dan moet de aanvrager wel bij leven een aanvraag bij het fonds hebben gedaan. Wat wij hier missen is een overgangsregeling voor de nabestaanden wier echtgenoot/vader/huisgenoot kort geleden, maar voor inwerkingtreding van het fonds, is overleden als gevolg van een ziekte die door blootstelling aan chroom VI kan zijn veroorzaakt.⁷⁴ Zo'n overgangsregeling was er bijvoorbeeld wel

52. Art. 4.2 van de regeling.

53. Er waren verschillende uitzendingen van *Eenvandaag* over het onderwerp, dat blijkt uit een bericht van 6 augustus 2014 'Camouflageverf veroorzaakte mogelijk kanker'. Zie www.eenvandaag.nl.

54. Ingevolge art. 4:13 Awb.

55. Zie art. 3 lid 2 lid 3 van de regeling.

56. Aldus art. 1.3 lid 1 van de regeling.

57. Vergelijk art. 1.3 lid 2 van de regeling.

58. Vergelijk de toelichting van de regeling onder 1. Algemeen. Zie over de duur van de procedure van schadefondsen: J.E. van de Bunt, *Het rampenfonds* (diss. Leiden), Deventer: Wolters Kluwer 2016, p. 220-221.

59. Zie hierover recent bijvoorbeeld E. Tjong Tjin Tai, 'Schadebegroting, verlies van een kans en proportionele aansprakelijkheid', *NJB* 2016/1605, afl. 31, p. 2239-2244.

60. Art. 6 van de Regeling tegemoetkoming asbestslachtoffers 2014, *Stcrt.* 2014, 8920; laatstelijk gewijzigd *Stcrt.* 2015, 41546.

61. Zie *Kamerstukken II* 2015/16, 34300 X, 101 (Brief van de Minister van Defensie).

62. Zie met eerdere cijfers *Kamerstukken II* 2015/16, 34300 X, 101 (Brief van de Minister van Defensie). Informatie van het Ministerie van Defensie d.d. 2 november 2016.

63. Binnen een termijn van zes weken: art. 6:7 Awb.

64. Informatie van het Ministerie van Defensie d.d. 2 november 2016.

65. Van hen tekenden 68 bezwaar aan. Dertien bezwaren werden gegrond verklaard. Dat blijkt uit informatie van het Ministerie van Defensie d.d. 2 november 2016.

66. Zij hebben geen klachten. Dit blijkt uit informatie van het Ministerie van Defensie d.d. 2 november 2016. Deze mensen gaan

zelden in bezwaar: er zijn slechts vier gevallen bekend.

67. Bezwaarschriften in die gevallen worden ook wel gegrond verklaard. Van de 41 gegronde bezwaarschriften betroffen er 28 de functie van de werknemer en dertien de ziekte van de werknemer.

68. Zo blijkt bij navraag bij het ABP.

69. Zie de asbestkaart op www.asbest-slachtoffers.nl.

70. Er is ook een studie die een verband aantoonde tussen blaaskanker en orale innames van chroom VI bij dieren. Zie M.D. Stout e.a., 'Hexavalent chromium is carcinogenic to F344/N rats and B6C3F1 mice after chronic oral exposure', *Environmental Health Perspectives*, 2009, p. 716-722.

71. Dat zou blijken uit een enquête genoemd door de vakbond voor burger en militair defensiepersoneel 'Chroom 6 – volgende week overleg coulanteregeling', 13

februari 2015, www.vbn.nl.

72. Vergelijk HR 11 maart 2005, ECLI:NL:HR:AR6657, *NJ* 2010/309, m.nt. T. Hartlief. Zie hierover bijv. Waterman, *De aansprakelijkheid van de werkgever voor arbeidsongevallen en beroepsziekten* (diss. Rotterdam), Den Haag: BJu 2009, p. 102-103.

73. Bij uitbreiding van de regeling met andere ziekten hoeft de formele rechtskracht die uitgaat van een eerdere, onherroepelijk geworden afwijzende beslissing geen probleem op te leveren. Art. 2.1 van de regeling biedt ruimte voor het doen van verschillende aanvragen als de maximale vergoeding nog niet verkregen is.

74. Zie Regeling tegemoetkoming niet-loondienstgerelateerde slachtoffers van mesotheliom, *Stcrt.* 2007, 232, p. 18.

voor de nabestaanden van mesotheliomslachtoffers. Een dergelijke regeling kan inhouden dat nabestaanden van slachtoffers die tot vijf jaar voor inwerkingtreding van de regeling zijn overleden, recht hebben op een tegemoetkoming uit het fonds en wel op het bedrag waar het slachtoffer recht op zou hebben gehad.

Wij zouden voor openstelling van het fonds pleiten totdat blootstelling aan chroom VI geen ziekte meer kan veroorzaken

Ten tweede heeft het fonds vooralsnog een te korte werkingsduur. Slechts tot 1 maart 2017, twee jaar na openstelling, zal het fonds openstaan voor slachtoffers. Het fonds wordt een coulanceregeling genoemd en is er voor schrijnende gevallen; daar hoort bij dat men niet alleen coulant is tegenover Defensie-medewerkers die nu ziek zijn, maar ook tegenover de medewerkers die ná 1 maart 2017 een ziektebeeld vertonen dat past bij de blootstelling aan chroom VI.⁷⁵ Veel ziekten die door chroom VI worden veroorzaakt komen pas na langere tijd aan het licht. Denk bijvoorbeeld aan longkanker of het effect op een ongeboren kind. Wij zouden voor openstelling van het fonds pleiten totdat blootstelling aan chroom VI geen ziekte meer kan veroorzaken.

5. Conclusie

Loopt het voor de slachtoffers die met chroom VI werkten bij Defensie net zo goed af als met de slachtoffers uit het dorpje Hinkley? Erin Brockovich slaagde erin een schikking te bereiken met de Pacific Gas and Electric Company. We zagen dat de aansprakelijkheid van de overheid als werkgever grotendeels hetzelfde ligt als de civiele werkgeversaansprakelijkheid. De Defensie-medewerkers die hun werkgever aansprakelijk stellen voor de beroepsziekten die zij hebben opgelopen zullen serieuze problemen ondervinden. Zij *moeten* het causaal verband aantonen tussen de blootstelling aan chroom VI en de ziekte die zij hebben opgelopen. Dat is niet eenvoudig, nu het causaal

verband dat uit onderzoek naar voren komt niet altijd heel sterk aanwezig is en er ook andere oorzaken kunnen zijn voor de ziekten van de werknemers. Slechts wanneer het Ministerie van Defensie overduidelijk tekortgeschoten is in zijn zorgplicht, zal de omkeringsregel toegepast kunnen worden om de werknemer te hulp te schieten. De inhoud van die zorgplicht staat vooralsnog niet vast. Want vanaf welk tijdstip moet de werkgever geacht worden bekend te zijn met de risico's van chroom VI? De rechter zal zich hierover gaan buigen. We verwachten dat de weg van het aansprakelijkheidsrecht voor Defensie-medewerkers lang en ongewis zal zijn. Een mogelijkheid is dat het Ministerie van Defensie, als de rechtspraak enig houvast biedt ten aanzien van de omvang van de zorgplicht en de causaliteit, een regeling treft met de militairen voor het verkrijgen van een volledige schadeloosstelling. Dan is een deel van de militairen uiteindelijk net zo goed af als de inwoners van Hinkley.

De tegemoetkomingen uit het fonds zullen voorlopig echter de enige vergoeding zijn voor de militairen. Het fonds werkt goed en snel als een militair een functie vervulde die op de lijst voorkomt en een ziekte heeft die in de bijlage staat. Het fonds bereikt daarmee zijn doelstelling voor een deel. Dat is een voordeel van de werkwijze van het fonds. Een nadeel is dat het fonds daardoor te rigide werkt en slachtoffers buiten de boot kunnen vallen. Aanvulling van de functies moet mogelijk zijn en ook de lijst met ziekten zou aangevuld moeten worden. Dan hoeven er minder aanvragen te worden afgewezen. Andere aandachtspunten voor het fonds zijn gelegen in het verlengen van de duur van de openstelling van het fonds en het introduceren van een overgangsregeling voor nabestaanden, wier echtgenoot, vader of huisgenoot al eerder is overleden.

Het fonds zou met inachtneming van deze aandachtspunten als blauwdruk kunnen en naar onze mening ook moeten worden gebruikt voor andere slachtoffers van chroom VI, zoals de werklozen uit de gemeente Tilburg. Daarbij zal moeten worden bedacht dat de blootstellingsduur van die werklozen waarschijnlijk korter is dan een jaar. Zo wordt er gelijkheid bewerkstelligd voor alle chroom VI-slachtoffers. Dat het ene overheidslichaam wel een coulanceregeling in het leven roept en het andere niet, is aan de slachtoffers van chroom VI namelijk niet uit te leggen. •

⁷⁵ Zo wordt de regeling aangeduid op de website www.defensie.nl en ook in de toelichting op art. 1.2 en 2.2 van de regeling.